

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Економічна криза, що охопила світ у 2008 р. і продовжує змінювати його у 2009, змушує провідні компанії та індустріально розвинені країни шукати додаткові ринки збуту своєї продукції, стражуючись від евентуального руйнування наявних економічних зв'язків. Найбільше в цій ситуації страждають країни та регіони, чиї прибутки повністю, або більшою мірою залежать від експорту. Чим більш енергоємним та не диверсифікованим є виробництво тієї чи іншої країни, тим більш вразливим видається її становище на світовій арені.

Україна в цьому плані викликає особливу тривогу, оскільки її економіка за роки незалежності так і не змогла остаточно стати конкурентноздатною в ринкових умовах. Залежність від експорту продукції металургійних підприємств в умовах загального падіння цін на метали призвела до зупинки чи скорочення діяльності багатьох меткомбінатів. Одним з регіонів, що першими відчували на собі дію кризових явищ, стала Запорізька область, яка є одним з металургійних центрів країни.

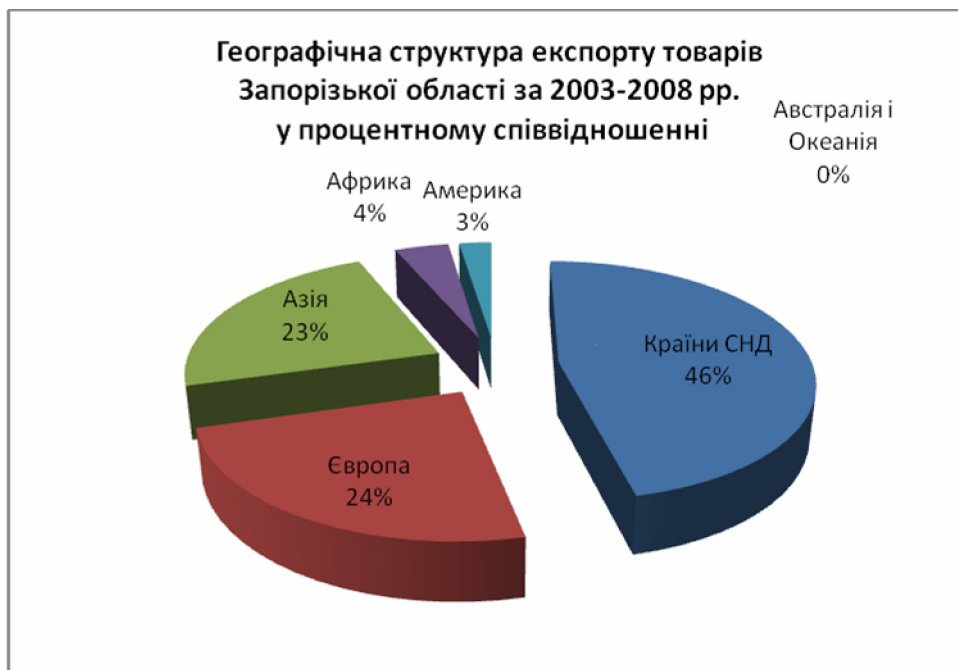
Мета даної статті – зробити загальний огляд зовнішніх (передусім – зовнішньоекономічних) зв'язків Запорізького регіону в останні роки, одночасно спробувавши вибудувати прогноз їхнього подальшого розвитку з урахуванням кризових та посткризових явищ.

При написанні статті використовувалися офіційні дані Головного управління статистики Запорізької області за 2003–2008 роки [1–6], що дало можливість в цілому зрозуміти динаміку та вектор зовнішньоекономічних зв'язків Запорізького регіону за останні п'ять років, а також інформація з офіційних сайтів регіональних державних органів [7] та органів місцевого самоврядування [8; 9], присвячена двостороннім контактам представників регіону із закордонними делегаціями.

Впродовж п'ятирічного терміну з 2003 по 2008 роки підприємства Запорізької області експортували товарів на загальну суму 19 млрд. 550 млн. 894 тис. дол. США, продаючи за кордон в середньому по 3 млрд. 258 млн. 482 тис. дол. США на рік [1, с. 20–22; 2, с. 15–17; 3, с. 12–14; 4, с. 19–21; 5, с. 19–21; 6, с. 20–22].

Лева частка експорту регіону припадала на країни СНД (46%). В Європу та Азію відправлялося відповідно 24% та 23% товарів, вироблених у Запорізькій області, 4% припадали на африканський, та 3% – на американські континенти [там же] (див. Діагр. 1).

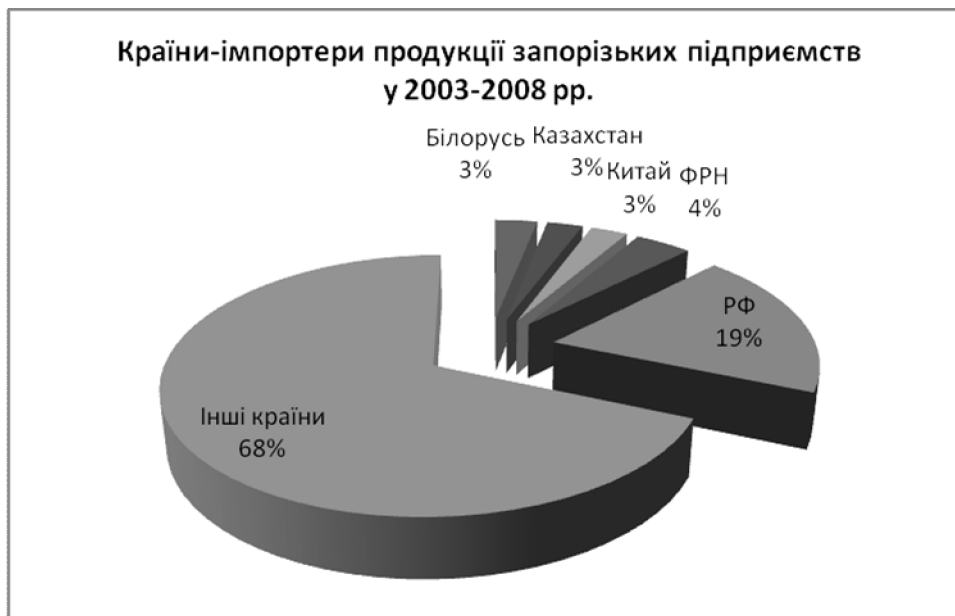
Діаграма 1

Серед країн світу основним споживачем продукції підприємств Запорізького регіону залишається Російська Федерація – 19% від загального експортного обсягу. За п'ять років підприємства області експортували в Росію товарів на загальну суму 3 млрд. 700 млн. 552

тис. дол. США (у середньому – по 616 млн. 758 тис. дол. США на рік) [там само]. Значення російського фактору в експортній структурі регіону легко зрозуміти, порівнюючи його з показниками найближчих “переслідувачів” – Німеччини (4%), Білорусі, Казахстану та Китаю (по 3%) [там само] (див. Діагр. 2).

Діаграма 2

Серед головних особливостей експортної структури Запорізької області слід відзначити домінування вивозу продукції чорної металургії, що не є дивним, враховуючи наявність у регіоні таких потужних промислових гігантів, як ВАТ “Запоріжсталь” та ВАТ “Дніпрощецсталь”. І хоча питома вага металургійної продукції в структурі експорту поступово знижувалася впродовж досліджуваної п’ятирічки (так, якщо у 2004 р. чорні метали складали 60,2% загального обсягу експорту [2, с. 9], то у 2008 р. – вже 45,5% [6, с. 8]), проте залежність соціально-економічного становища регіону саме від цієї промислової галузі є дуже значною. Це, зокрема, призводить до ситуації, коли, в умовах економічної кризи та перманентного зростання цін на енергоносії недиверсифікованість ринків збуту основної продукції може призвести до важких соціально-економічних наслідків. Головні імпортери запорізького металу (а це, в основному, країни СНД та Азії) в цих умовах скорочують валютні витрати, зокрема і за рахунок зниження обсягів імпорту дорогих тепер металів, що, в свою чергу, призводить до відчутних фінансових втрат з боку запорізьких підприємств.

Різним видається і підхід запорізьких металургійних гігантів до вирішення цієї проблеми. Якщо керівництво “Запоріжсталі” ще з початку 2000-х років наголошувало на необхідності більш широкої участі на внутрішньому ринку країни [10, с. 26; 11], то “Дніпрощецсталь”, в силу самої специфіки та певної вузькопрофільності свого виробництва, намагалася опанувати ринки Європи та Північної Америки [12]. Втім, на сучасному етапі спостерігається суттєве скорочення обсягів як внутрішнього, так і зовнішнього ринків, тож металургійна галузь переживає період падіння виробництва, а, відповідно, і експорту.

Необхідність згладжування негативних соціально-економічних наслідків світової кризи потребує від керівництва регіону і міста наполегливої праці, зокрема – і в плані використання зарубіжного досвіду щодо оптимізації управління та соціальних проектів. У цьому плані досить цікавим виглядає аналіз контактів керівництва області та обласного центру (адже фактом є те, що більшість промислових гігантів розташовано саме у Запоріжжі) із закордонними делегаціями, відображений як в офіційних джерелах, так і у повідомленнях засобів масової інформації.

Окрім пасивних заходів, що їх здійснює регіональна влада щодо інформування потенційних ділових партнерів з-за кордону відносно можливостей економічного співробітництва з підприємствами Запорізького регіону [7], також відбуваються контакти в рамках закордонних поїздок та прийому офіційних іноземних делегацій.

Так, у 2005–2006 рр. Запорізька область брала участь у реалізації спільного українсько-канадського проекту “Регіональне управління та розвиток” [13], що мав на меті отримання навичок стратегічного планування.

Окрім представників іноземних дипломатичних установ, що регулярно відвідують Запорізьку область з ознайомчою метою (за останні п'ять років у регіоні побували дипломати з Болгарії, Азербайджану, Індії, Росії, Чехії, Словаччини, США, Естонії, ФРН тощо), до Запоріжжя регулярно приїжджають делегації з регіонів світу, пов'язаних з нами узами економічного партнерства.

Так, ВАТ "Мотор-Січ", чий економічні інтереси пов'язані з російським ринком авіабудування, регулярно влаштовує двосторонні семінари, тематика яких часто лежить у площині не тільки економічного, а й соціально-політичного співробітництва, активно ініціюючи зближення не тільки на регіональному, а й на міждержавному рівні.

Регулярно в останні роки до Запоріжжя прибувають делегації з китайського міста Чунцін, з яким у регіону налагоджено тісне співробітництво, починаючи з 2000 р. Це велике 30-мільйонне муніципальне утворення на південному заході Китаю, що поруч з Пекіном, Шанхаєм та Тяньцзінем, є одним з чотирьох міст центрального підпорядкування КНР, стабільно розвивається як великий промисловий центр Китаю. У місті розвинуті машинобудування, металургія, легка, харчова, хімічна промисловість – загалом близько 10 тисяч промислових підприємств. Зокрема, саме тут розташований один із перших у Китаї приватних глиноземних комбінатів, який має власне родовище бокситів. Чунцін є найбільшою базою з виробництва автомобілів у КНР, на його території розташовані три великі металургійні підприємства. Місто має величезний науковий потенціал – у ньому розташовано більше тисячі науково-дослідних інститутів, а також двадцять п'ять вищих навчальних закладів.

У Запоріжжі китайців цікавили, перш за все, можливі спільні проекти в галузі енергетики, адже Чунцін є одним із міст, що найбільш динамічно розвиваються у Китаї, а тому потребує багато енергії. Не менш перспективною в плані двостороннього співробітництва може бути й автомобілебудівна галузь.

Втім, домовленостей про конкретні проекти досягнуто так і не було. Китайців, що звикли до стабільного розвитку з перспективою на довгий період, дуже занепокоїла триваюча в Україні перманентна політична криза [14]. До того ж, криза економічна, що охопила світ у 2008 р., значно звузила можливості як української, так і китайської економіки.

Ще одним перспективним напрямком у галузі двостороннього економічного співробітництва може стати південнокорейська провінція Чхун Чхон-Пукто, з якою в Запорізькій області активізувалися контакти у другій половині 2008 р. Чхун Чхон-Пукто – гірська провінція, що не має виходу до моря і дуже потребує на сільськогосподарську продукцію. Своєю чергою, південнокорейський регіон може допомогти Запоріжжю з розвитком високотехнологічних галузей. Саме на цю тему спілкувалися керівники області з членами корейської делегації у березні 2009 р. [15].

На європейському напрямку традиційним партнером Запоріжжя є Федеративна Республіка Німеччина. І це не тільки місто-побратим Запоріжжя Оберхаузен, з яким вже доволі довгий час ведеться плідна співпраця у галузі соціальних проектів. В останні роки також активізувалося співробітництво зі ще одним німецьким регіоном – федеральною землею Саксонія-Анхальт, що має певний потенціал у галузі важкого транспортного машинобудування. Планується у перспективі розробка спільних проектів для рішення проблем у галузі екології. Також з метою координації співробітництва між запорізькими та німецькими бізнесменами при запорізькій торгово-промисловій палаті було створено консалтингове бюро [16].

Таким чином, Запорізька область на сьогодні є тим регіоном, який прагне динамічно розвивати свої зовнішньоекономічні зв'язки, підтримуючи відносини зі старими партнерами та шукаючи нові можливості для співробітництва. В умовах наявної інтернаціоналізації системи світового господарства, що супроводжується також і поширенням глобальних економічних проблем, тільки широке співробітництво між різними країнами та регіонами дозволить позбавитися сучасних кризових явищ із якомога меншими втратами.

Джерела та література

1. Зовнішня торгівля товарами та послугами за 2003 р. Економічна доповідь Запорізького обласного управління статистики. – Запоріжжя, 2004.
2. Зовнішня торгівля товарами та послугами за 2004 р. Економічна доповідь Запорізького обласного управління статистики. – Запоріжжя, 2005.
3. Зовнішня торгівля товарами та послугами за 2005 р. Економічна доповідь Запорізького обласного управління статистики. – Запоріжжя, 2006.
4. Зовнішня торгівля товарами та послугами за 2006 р. Економічна доповідь Запорізького обласного управління статистики. – Запоріжжя, 2007.
5. Зовнішня торгівля товарами та послугами за 2007 р. Економічна доповідь Запорізького обласного управління статистики. – Запоріжжя, 2008.
6. Зовнішня торгівля товарами та послугами за 2008 р. Економічна доповідь Запорізького обласного управління статистики. – Запоріжжя, 2009.

7. Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації / Управління зовнішніх зносин та ЗЕД
// <http://www.zoda.gov.ua/ua/777.html>
8. Офіційний портал Запорізької міської влади / Інвестиційна привабливість
// <http://www.meria.zp.ua/index.php?id=23>
9. Сайт Бердянської міської ради / Бердянськ інвестиційний
// http://www.rada.berdyansk.net/invest2/ua/develop_ua.html
10. Фортунин В. "Запорожсталь": ставка на отечественного потребителя. Основные направления стратегии развития Запорожского металлургического комбината // Металлбюлетень. Украина. – 2004. – №9 (89). – Сентябрь.
11. Рабцун А. ОАО "Запорожсталь". О нюансах финансово-экономического развития комбината // Металл. – 2003. – Октябрь.
12. Валк Д. IPO – это не Dolce&Gabbana // Экономические известия. – №144 (907). – 2008. – 13 августа.
13. ТРК "Алекс" / Архив новостей // <http://alextrv.zp.ua/news214.html>; <http://alextrv.zp.ua/news752.html>; <http://alextrv.zp.ua/news853.html>
14. ТРК "Алекс" / Архив новостей // <http://alextrv.zp.ua/news2818.html>
15. ТРК "Алекс" / Архив новостей // <http://alextrv.zp.ua/news5539.html>
16. Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації / Архів новин
// <http://www.zoda.gov.ua/ua/mainnews/n200612051923.html>

Summary

In the article the author tried to analyse the conditions and main vectors of external economic relations of Zaporizhzhya region in 2003–2008. As it was discovered – the main problem in this field is the necessity to search for potential partners on different levels: for the whole region as well as for certain enterprises. New situation of world economic crises and its influence on the region is underlined, and attempts to figure out high level of dependance of Zaporizhzhya region metal industry from the export policy is analysed. The article is based on published materials.